

Ke koncepci vojenského školství a dalším souvislostem

V poslední době se setkáváme nejen v tisku a v dalších sdělovacích prostředcích, ale i uvnitř AČR, s názorem kritizujícím absenci koncepce vojenského školství. Koncepce vojenského školství byla zpracována již v průběhu roku 1994, přijata kolegiem ministra obrany byla v únoru 1995. Následně byla koncepce projednána i v Parlamentu ČR. Není tedy pravda, že koncepce vojenského školství neexistuje. To však neznamená, že je všechno vyřešeno. Koncepce odpovídá době svého vzniku - formování AČR po rozdělení federace. Úkolem vojenského školství bylo zabezpečit kontinuitu přípravy a vzdělávání vojáků z povolání. Víme, že většina vojenských škol za federace byla dislokována na Slovensku.

Koncepce stanovila cíl vytvořit urychlený a provázaný systém přípravy ve vojenských, civilních a zahraničních školách i rezortních zařízeních pro všechny kategorie vojáků z povolání, který by pružně reagoval na potřeby AČR. Smyslem koncepce bylo vytvoření vojenského systému vzdělávání, který poskytuje službu zákazníkovi - odběrateli, tj. AČR.

Tento cíl se dle mého podařilo splnit. V oblasti strukturální si koncepce kladla za cíl provést výraznou redukci ve vojenských školách tak, aby došlo k přizpůsobení se poměru počtu učitelů a studentů školám západních států. Konečné počty osob ani škol nebyly v koncepci určeny, zejména z toho důvodu, že stejně jako dnes nebyly stanoveny cílové počty AČR.

Jaká je představa sekce personální a sociální politiky MO o dalším vývoji koncepce vojenského školství? Systém vzdělávání je třeba zaměřit na poskytování předepsaného vzdělání před ustanovením do příslušné funkce a rozšířit poskytování profesní (vojenské) přípravy těm, kteří již předepsané vzdělání získali zpravidla na civilní škole. Do procesu profesní přípravy bude zahrnuta i kategorie občanských zaměstnanců rezortu obrany, zejména pokud zůstanou zachováni tzv. křížkové funkce. V této souvislosti je třeba zvážit možnosti spolupráce s civilními školami, zvláště v případech kdy lze ekonomicky výhodněji získat odborníky u jiných vzdělávacích zařízení, nebo případně, kdy bude možné získat potřebné odborníky v dostatečném množství a kvalitě na trhu práce.

Pro důstojníky bude požadováno vysokoškolské vzdělání, pro praporčíky úplné střední nebo úplné střední odborné vzdělání a pro rotmistry střední odborné vzdělání.

Soustavu vojenských škol bude nutno dále redukovat a přizpůsobit požadavkům profesní přípravy. Vzdělávání a profesní přípravu pak soustředit do dvou základních vzdělávacích center:

1. Centrum vzdělávání a profesní přípravy pozemních sil a logistické podpory ve Vyškově.
2. Centrum vzdělávání a profesní přípravy vzdušných sil, technických odborníků a vrcholového řízení armády v Brně.

Obě centra budou připravovat důstojníky, praporčíky a rotmistry v akreditovaných i neakreditovaných formách přípravy, čímž bude dosaženo redukce personálu a účelného využití výukových a výcvikových prostředků a zařízení. Přípravu specialistů potřebných pro pozemní vojsko i vzdušné síly soustředit jen do jednoho centra.

Kromě toho bude dále existovat prvek pro přípravu zdravotnického personálu v Hradci Králové a prvek pro přípravu štábních praporčíků a příslušníků vojenské policie v Moravské Třebové s obdobným přístupem jako ve výcvikových centrech v Brně a ve Vyškově.

Profil absolventa školy

Vojenské školy, zejména vojenské vysoké školy (VVŠ), se musí stát součástí cílevědomého ovlivňování profesionálního růstu příslušníků armády. Vojenský profesionál se bude cyklicky vracet do vojenské školy v období uzlových bodů ve své kariéře. Tím se pro vojenské školy vytváří prostor pro systematický rozvoj profesionality vojáků z povolání. Příprava a vzdělávání musí pokrýt potřeby AČR a zabezpečit prostupnost v profesionální kariéře vojáka z povolání.

Potřebu takto koncipovaného vzdělávacího systému bude pravděpodobně v dohledné době podmiňovat i vnější tlak. V řadě zemí Evropské unie sílí požadavek nutnosti vytvoření systému celoživotního vzdělávání a jeho vytvoření může být jednou z podmínek pro přijetí nových členů.

Pro vytvoření dobře fungujícího celoživotního vzdělávání vojáků z povolání bude nutné zabezpečit návaznost a rozvíjení vzdělávání v souladu se žádoucím postupem v profesionální kariéře. Požadované propojení přípravy a vzdělávání bude nutné koordinovat cestou přehodnocení a tvorby profilu absolventa pro každou úroveň přípravy. V profilu absolventa bude nutné vytvořit systém požadovaných rysů vojenského profesionála, a ty pak verifikovat pro jednotlivé úrovně přípravy.

Typickými rysy vojenského profesionála v moderní armádě demokratického státu jsou:

- úroveň všeobecných a vojenských znalostí (vícevrstevná profesní kvalifikace),
- životní a vojenské zkušenosti (tvořivý potenciál),
- fyzická zdatnost a odolnost proti zátěži,
- ochota podřízovat se nárokům služby (psychická vyrovnanost),
- občanská, mravní a kulturní vyspělost a bezúhonnost,
- schopnost motivovat a vést lidi (pedagogický cit, takt a um).

Doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. ve svém pojednání „Všeobecná kultivace jako profilová hodnota profesionálního vojáka“, publikovaném ve Sborníku k pedagogické konferenci „Vzdělávání vojenských profesionálů“ v roce 1995, uvažuje o třech rovinách kvality vojenského profesionála stanovených profilem:

- obecné: společné kvality pro všechny,
- specifické: kvality společné určité skupině (důstojníci, letci, velitelé rot apod.),
- jedinečné: kvality vykonavatele určité činnosti.

Příprava vojenského profesionála se skládá ze tří základních složek:

- * **Všeobecně vzdělávací příprava** - společenské a přírodní vědy - je základem dalšího studia a je nutným předpokladem pro zvládnutí vojensko-profesionální i vojensko-odborné přípravy (doc. Černoch - obecná rovina).
- * **Vojensko-profesionální příprava** - pokračující společenské vědy, aplikované přírodní vědy do teoretických technických předmětů (elektrotechnika, technologie apod.) a vojenská příprava, které spolu vytvářejí nutné předpoklady pro výkon základních velitelských funkcí (důstojnických, praporčických, rotmistrovských) bez ohledu na odborné předurčení studenta. Je společná pro velkou skupinu studentů (doc. Černoch - specifická rovina).
- * **Vojensko-odborná příprava** - specializační část studia s aplikací všeobecně vzdělávací i vojensko-odborné přípravy. Dotváří profil specialisty v daném vojenském oboru pro konkrétní funkci nebo skupinu funkcí (doc. Černoch - jedinečná rovina).

Toto krátké expoé vytváří rámec pro stanovení profilu absolventa školy (kurzu). Profil absolventa školy by měly tvořit dvě základní oblasti - občanská a profesní. Jejich obsah, rozsah a vzájemný poměr musí být značně odlišný pro různé druhy přípravy ve škále od přípravy 15leté mládeže ve vojenských středních školách (VŠŠ) až po přípravu zkušeného velitelského sboru v operačním velitelském kurzu GŠ (současný vyšší akademický kurz GŠ).

Z výše uvedeného vyplývá, že při konkrétní tvorbě profilu absolventa se jeví vhodné koncipovat jej ve třech částech:

- **Všeobecná část**, která obsahuje jak všeobecně vzdělávací přípravu, tak vojensko-profesionální přípravu společnou pro velkou kategorii vojáků z povolání (rotmistři, praporčíci a důstojníci).
- **Odborná část**, která obsahuje vojensko-odbornou přípravu, vyplývající z požadavků stanovených pro nástupní funkci pro absolventa školy. Pro formulování této části profilu absolventa je znalost nástupní funkce pro absolventa školy velkou výhodou, ale současně velkým závazkem pro vojenské školství.
- **Informativní část** neobsahuje formování znalostí, vědomostí a návyků bezprostředně potřebných k výkonu stanovené nástupní funkce, ale informace pro jeho osobní život v podmínkách AČR a pro život občana ČR v uniformě, který současně reprezentuje ozbrojené síly před zraky ostatních občanů.

Při koncipování profilu absolventa vojenské školy a celé přípravy studentů (žáků, posluchačů) je tedy vždy potřebné při formulování požadavků zohlednit dvě stránky: a) přípravu na stanovenou nástupní funkci, b) přípravu velitele a vychovatele vojáků základní služby.

Místo a úloha kateder společenských věd vojenských vysokých škol

Katedry, které zabezpečují výuku společenských věd, jsou jediným vědeckým a výzkumným „pedagogickým ústavem“ v podmínkách AČR. Očekáváme však od nich více než jen přímé pedagogické působení. Je žádoucí zahrnout do vědecké činnosti všechny druhy přípravy vojenských profesionálů, tj. i VŠŠ, základní důstojnické, praporčícké a rotmistrovské školy a kurzy.

Je nutné komplexně zastřešit pole jejich působnosti a dosáhnout optimálnosti zařazení problematiky společenských věd do každé formy kariérové přípravy s požadovaným obsahem a rozsahem a provázanosti přípravy uchazeče o rotmistra z povolání (s maršálskou holí v torně) až po jeho přípravu na náčelníka Generálního štábu AČR.

To všechno je potřebné skloubit s formováním osobnosti budoucích vojenských profesionálů na všech úrovních. Společenské vědy jim musí pomoci naučit se řídit kolektiv podřízených, být jejich velitelem (manažerem), získat si autoritu a prosadit svou vůli. V armádách zemí NATO platí „vůle velitele je energie“. To všechno zní trochu maximalisticky, ale faktem zůstává, že je to nutnost.

Katedry mají a musejí si hledat svůj prostor při tvorbě profilu absolventa, jeho naplňování a dalším zdokonalování, zejména ve všeobecné a informativní části. Výše uvedené dělení profilu absolventa je nutno chápat jako pracovní, které není myšleno jako konečné a neměnné. Nakonec celý profil absolventa je a musí být dokumentem na jedné straně závazným pro pedagogický sbor, ale na druhé straně živým dokumentem, který se bude neustále dotvářet. Je potřebné, aby profil absolventa odrážel aktuální potřeby armády a výsledky vědeckého výzkumu i v oblasti společenských věd.

Mezi aktuální úkoly přípravy ve vojenských školách (a zejména na katedrách, které zabezpečují výuku společenských věd) v současné době vystupuje do popředí objasňovat význam začlenění ČR do NATO a „Kodexu chování v oblasti vojensko-politických aspektů bezpečnosti“. V souladu s tímto kodexem je nutné vytvořit systém přípravy v oblasti humanitárního práva pro všechny kategorie vojáků z povolání.

Dalšími aktuálními úkoly všeobecného charakteru jsou zvyšování vojenského charakteru vojenských škol, jazyková příprava, osobní odpovědnost, potřeba celoživotního vzdělávání vojenských profesionálů, prevence sociálně patologických jevů a v neposlední řadě kulturní vyspělost příslušníků ozbrojených sil.

Nedílnou součástí personální práce AČR je **systém hodnocení vojáků z povolání a v další službě**. Hodnocení má z hlediska využití výsledků značný význam pro řízení průběhu kariéry vojenských profesionálů. Proto znalosti systému hodnocení kvality vojenských profesionálů - RMO č. 58/1995 „Hodnocení vojáků z povolání a v další službě“ je důležité pro každého absolventa vojenské školy ze dvou hledisek.

Jednak z pohledu hodnoceného, jenž má právo již ve škole se dovědět jak a z čeho bude hodnocen po nastoupení do funkce. Současně **je povinností školy jej připravovat tak, aby byl hodnocen co nejlépe**. Druhé hledisko je příprava budoucího hodnotitele na vlastní provedení hodnocení podřízených, ale též na způsob sdělení a na další využívání výsledků hodnocení.

Vojenské školy mohou přispět svým dílem k dosažení správného přístupu k hodnocení vojenských profesionálů všemi hodnotiteli a k omezení subjektivního rozptylu v chápání kvalitativních stupňů. Absolvent vojenské školy by měl být preventivně seznámen s nejčastějšími chybami hodnotitelů při hodnocení podřízených (neznalost systému, populismus, projev vlastního pozitivního nebo negativního osobního vztahu, tendence k průměrnosti, zkreslení hodnocení pod vlivem poslední události).

Očekáváme i pomoc při rozpracování obsahu, metod a vyhodnocení speciálního hodnocení jednotlivých kategorií vojáků z povolání při celkové novelizaci RMO č. 58/1995.

V rámci reorganizace a redislokace armády v oblasti kultury došlo ke snížení počtu pracovníků kultury. Kultura je převážně chápána zúženě, jako záležitost patřící jen do sféry volného času. Hlavním úkolem této oblasti je vytvářet kulturní prostředí armády, usilovat o dosažení stavu, kdy kultura a kulturnost prostupují celý systém armády a stane se neoddělitelnou součástí jejího vnitřního života a stálou kvalitou, pozitivně ovlivňující mezilidské vztahy a rovněž vztah ke státu, k vojenským symbolům a tradicím.

Katedry by se měly podílet na promyšlení a zavádění forem a metod vedení studentů (žáků, posluchačů) k širšímu chápání kulturního prostředí vojáků u útvarů a zařízení AČR v dimenzích nejen vlastního ubytovacího prostoru, ale i životního stylu, využívání volného času, péče o zdraví, hygienu, ustrojenost a udržování tradic.

Vyspělé armády zemí NATO své tradice ctí a rozvíjejí. Ve francouzských školách např. se vždy nachází prostorné, pečlivě vedené muzeum. Vztýčování a snímání státní vlajky při východu a západu slunce je slavnostním aktem. Studující se slavnostně předávají nárameníky nebo vycházkové čepice. Mimořádně účinná tradice ve škole Saint-Cyrien je i volba kmotra ročníku, který absolvoval tuto školu před 30 lety. To rovněž vede studující k samostatnému aktivnímu studiu historie školy a jejich absolventů. První obdobný pokus na našich školách byl v tomto školním roce na VA v Brně.

Smyslem tohoto článku bylo objasnit otázky koncepce vojenského školství, ukázat na charakter profilu absolventů vojenských škol a podíl kateder společenských věd na procesu vzdělávání a výchovy studentů. Toho všeho nelze dosáhnout jen prací příslušníků kateder. Studenti (žáci či posluchači) musí ještě v průběhu studia pochopit, že společenské vědy i jiné se neučí pro známku v indexu nebo na vysvědčení, ale proto, že vše, co zde získají, budou v profesionálním i občanském životě potřebovat. Zároveň je potřebné zdůraznit nutnost spolupráce mezi katedrami jednotlivých VVŠ a se školami a zařízeními, které organizují vstupní a kariérové vzdělávání. V neposlední řadě je významná i skutečnost plnění funkce zpětné vazby, to jest spolupráce s útvary a zařízeními, vyššími stupni velení AČR a absolventy vojenských škol.

Nejde nám jen o moderní sbor, ale o takovou armádu, kterou si ekonomika země může dovolit. V minulosti nebylo vždy jasné, co má armáda vlastně dělat. Do křížku se tedy dostávaly její potřeby s ekonomickými možnostmi země. Vojáci něco naplánovali a ekonomové jim to bez pardonu škrtili.

*Generálporučík Ing. Jiří Šedivý, náčelník GŠ AČR,
MF Dnes 17. 6. 1998.*